

МИРОСЛАВ Д. ПЕШИЋ¹

УНИВЕРЗИТЕТ У НИШУ, ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
ДЕПАРТАМАН ЗА ИСТОРИЈУ

ПРВА ЗАКОНОДАВНА СКУПШТИНА У КНЕЖЕВИНИ СРБИЈИ И ДОНОШЕЊЕ ОРГАНСКИХ ЗАКОНА ИЗ 1870. ГОДИНЕ

САЖЕТАК. Рад се бави заседањем Прве законодавне скупштине Србије у Крагујевцу 1870. године и доношењем органских закона којима су одредбе Устава из 1869. године додатно разрађене и допуњене посебним законима. Упркос томе што новим Уставом није заведен парламентарни режим владавине, установа Народне скупштине је добила већи политички значај у односу на раније скупштине, јер се бирала сваке треће године, састајала једном годишње и по први пут добила право да учествује у доношењу закона. Редовни политички избори и учешће Народне скупштине у процесу доношења закона утицали су на лакше повезивање политичких истомишљеника са њиховим политичким лидерима, којима је приликом избора било важно да успоставе што чвршће односе са својим бирачима.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: Народна скупштина, избори, заседање, Крагујевац, посланик, закон.

¹ miroslav.pesic@filfak.ni.ac.rs

Рад је примљен 24. марта 2014, а прихваћен за објављивање на састанку Редакције Зборника одржаном 22. септембра 2014.

Устав из 1869. године увео је Народну скупштину у политички живот Србије. Установа Народне скупштине је новим Уставом добила већи политички значај у односу на раније скупштине, јер се бирала сваке треће године, састајала једном годишње и по први пут је добила право да учествује у процесу доношења закона. Обавезно одржавање скупштинских избора утицало је на повезивање политичких истомишљеника с њиховим политичким вођама, будући да су политички прваци приликом избора настојали да успоставе чвршће и трајније односе са својим бирачима (Јанковић, 1997, стр. 131). Након ступања на снагу Устава из 1869. године либерали су се окупили под вођством Јована Ристића на једној, док је на другој страни нешто касније дошло до окупљања опозиционих младоконзервативаца.² У исто време окупљале су се присталице и следбеници Светозара Марковића.

Прва законодавна скупштина одржана је 1870. године у Крагујевцу. Да би се Устав увео у живот било је неопходно донети више закона органског карактера како би се развила уставна материја и испуниле празнине за које је Устав из 1869. године предвидео да буду разрађене и допуњене посебним законима (Стојичић, 1980, стр. 23). Према Јовану Милићевићу празнине Устава и „довршетак намесничког уставног система”, главни су разлози одржавања прве законодавне Скупштине у Крагујевцу 1870. године (Милићевић, 1964, стр. 196). Као што је речено, Прва законодавна скупштина одржана је у Крагујевцу од 14/26. септембра до 25. октобра/6. новембра 1870. године. Донела је неколико закона: *Закон о њословном реду у Народној скуйшћини*, *Закон о њословном реду у Државном савейу*, *Изборни закон*, *Закон о минисћарској одговорносћи*, *Закон о шћамћи*. Избори за Законодавну скупштину вршени су према одредбама ранијих закона, пошто није донет закон о избору народних посланика. На сваких 2.000 лица која су плаћала порез бирао се по један посланик, док је Намесништво имало право да на свака три изабрана посланика именује по једног. Изабрано је 97 народних посланика, Намесништво је поставило још 24 посланика иако је имало право да именује 32 вирилна посланика. За председника Народне скупштине изабран је Живко Карабидеровић, а за потпредседника Јосиф Пан-

² Младоконзервативци су водили порекло од уставобранитељских конзервативаца. За разлику од староконзервативаца група младоконзервативних политичара била је надахнута либерално-демократским идејама, тј. њихов конзервативизам био је у знатној мери „разблажен либерализмом” (Крестић, Љушић. 1991, стр. 109; Драгнић, 1989, стр. 78; Јанковић, 1951, стр. 202).

чић, ректор Велике школе. За секретаре су изабрани: Алимпије Васиљевић, Димитрије Јовановић, Јован Бошковић и Милош Проккић (Мајданац, 2004, стр. 37; Митриновић, Брашић, 1939, стр. 81).

У пратњи 18 народних посланика које је Скупштина изабрала, кнез се посланицима обратио беседом: „Помоз Бог браћо! Са дубоким осећањем радости поздрављам вас, посланике Прве законодавне скупштине, желећи вам да ово ново доба у историји нашој обележите добром слогом и подпуним успехом.” Намесништво је посебном беседом отворило прву редовну Народну скупштину. У беседи се наводи да је „нови Устав означио ново доба у животу народа нашег, колико са свога политичког значаја, толико и зато, што је увео у земљи уставну владавину”. Дакле, требало је донети органске законе који су проистицали из новог Устава како би се увео у политички живот земље (Протоколи Народне скупштине која је држана у Крагујевцу 1870, Београд 1871, стр. 3–6). Скупштина је 19. септембра/1. октобра 1870. године адресом одговорила на беседу коју је у име Намесништва прочитао Јован Ристић. Скупштинска адреса коју је саставио скупштински одбор била је пуна хвале о новом Уставу, за који је речено „да је нови Устав поникао из живота народног без сваког спољног утицаја, чиме је отклоњена највећа сметња око унутрашњег уређења земље и отворено пространо поље свестраном развиту и слободи народној” (Продановић, 1947, стр. 324).

Скупштина је започела рад избором два одбора који су имали задатак да претресу предлоге закона: Закон о пословном реду у Скупштини и Закон о пословном реду у Државном савету. Први одбор је био састављен од следећих посланика: Гаје Поповића, Арсе Лукића, Г. Герасимовића, Касијана Стојишића, Милосава Вукомановића, Мите Јаношевића, Драгутина Ризнића, Д. Миловановића, Стојана Бркића, Тодосија Миловановића, Симе Мајсторовића, Павле Грековића, Петра Стевановића, Милутина Спасића, Николе Цоловића, Милоша Ристића, Саве Даничића, Косте Димитријевића, Стојана Вељковића, Милована Спасића, Саве Сретеновића, Ђорђа Петровића и Ђорђа Малетића. Други одбор чинили су: Петар Димитријевић, Анта Нешић, Маринко Радовановић, Алекса Петковић, Миленко Станковић, Антоније Пантић, Цена Лиловић, Јован Бошковић, Илија Протић, Годор Ракић, Илија Лукић, Милан Стојић, Здравко Јовановић, Владимир Хаџић, Арса Бељић, Лазар Симић, Јеврем Барлов, Сима Живковић, Васа Мацаровић, Јован Валента и Панта Срећковић.

Извештај скупштинског одбора, који је претресао предлог Закона о пословном реду у Народној скупштини прочитао је извештац тог одбора Јован Бошковић. У извештају није било скупштинских примедби на предлог закона. О пословнику су дискутовали многи посланици: Јефрем Барлов, Васа Маџаревић, Коста Димитријевић и Владимир Хаџић. Тако је, на пример, Владимир Хаџић упутио предлог „да се на вратима скупштинске сале прикује таблица књажевим потписом утврђена, на којој би писало име које је Књаз наименовао, а коме посланици треба да подносе своја пуномоћја кад дођу у Скупштину”. Потом се развила оштра полемика око питања да ли посланици за изговорене речи у Скупштини против злоупотребе чиновника треба да одговарају или не. Група посланика коју је предводио Коста Димитријевић бранила је став да посланик не може одговарати за своје речи у Скупштини (Милан Стојић, Тодор Мирковић). Друга група посланика, на челу са Драгутином Ризнићем, захтевала је да посланици буду одговорни за изговорене речи, јер би се на тај начин онемогућили злонамерни посланици да се баве клеветамa. Овој групи посланика су припадали: Лазар Вуличевић, Павле Радивојевић, Петар Стевановић и Јован Караматић. Ова дискусија је отворила питање одговорности посланика за своја иступања у Народној скупштини. Озбиљна дискусија развила се и око предлога Косте Димитријевића да се у Закон унесу одредбе о сазивању Скупштине. Он је предложио да у случају да министар не сазове Скупштину на време, то могу урадити и народни посланици. Његов предлог су подржали владини посланици Стојан Вељковић и Алимпије Васиљевић. Против предлога је говорио министар унутрашњих послова Радивоје Милојковић, који је том приликом рекао „да се закон прави за оно што треба да буде а не што не треба”. Скупштина је 27. септембра/9. октобра 1870. године завршила претрес о предлогу закона у појединостима и усвојила предлог *Закона о пословном реду у Народној скупштини* са изменама у целини (Радовановић, 2010, стр. 129–233).

Закон о пословном реду у Народној скупштини ступио је на снагу 1/13. октобра 1870. године. Циљ овог закона састојао се у томе да обезбеди што већу ефикасност у раду Скупштине. Овај закон је у односу на Устав из 1869. године садржао одређене одредбе којих није било у Уставу. Према чл. 6 Скупштина је имала право да искључи посланика који свој изостанак није оправдао „довољно важним узроцима”. У таквој ситуацији Скупштина је посебним решењем заказивала избор новог посланика који је до-

лазио на место искљученог посланика. Ова одредба није постојала у Уставу. Нико није могао да одузме мандат посланику осим бирача који су му дали поверење. Посланик је самостално одлучивао да ли ће доћи на седницу Скупштине или не, у складу са својим политичким уверењима и посланичком савешћу. Намењено је имало намеру да обезбеди потпуну контролу над Скупштином на тај начин што је у новом закону унета одредба да скупштинска већина по чл. 59 може спречити говоре опозиционих посланика својом изјавом да је довољно обавештена, после чега је председник Скупштине објављивао да је претрес предлога закона завршен. Скупштинска већина је могла такву изјаву дати одмах после говора надлежног министра или одборског известиоца и на тај начин би опозиција у Скупштини била онемогућена да изнесе своје мишљење о одређеном предлогу закона. Закон о пословном реду у Народној скупштини није предвидео посланички имунитет³, јер је по чл. 33 председник Скупштине имао право да одузме реч посланику када је он говорио о несавесном раду чиновника, а да их притом није именовано. А у случају да их именује скупштинска већина је могла да посланика преда суду да на суду доказује истинитост оптужби (АСАНУ, Фонд Јована Ристића, VI/5, бр. 76; Продановић, 1947, стр. 324–325).

Потом је Скупштина прешла на претресање Закона о пословном реду у Државном савезу. По Уставу из 1869. године Државни савет је изгубио законодавну власт и постао највише административно тело и највиши административни суд. Државни савет је одлучивао о жалбама против министарских решења и решавао сукобе између административних власти. Савет је доносио коначна решења која су обавезивала министре. Државни савет „разматра и решава жалбе против министарских решења у спорним административним питањима” (чл. 90. т. 3 Устава). Међутим, влада није имала обавезу да предлоге Савета усвоји. У случају сукоба између појединих министара и Државног савета влада је могла да подржи министра, тј. да затражи тумачење закона, одлажући на тај начин извршење одлуке Савета све док Народна скупштина

³ Анализирајући Закон о пословном реду у Народној скупштини, Никола Крстић је забележио да је један члан закона изузетно неповољан за народне посланике. „Ако скупштинар говори што против чиновника, министар може искати да каже чиновника по имену. Не каже ли, одузима му се реч. Каже ли га, треба да докаже што наводи. Тај пропис незгодан је, јер ће ограничити скупштинаре у казивању оних злоупотреба што их чиновници раде” (Крстић, 2006, стр. 147).

не да своје тумачење закона. У пракси се често пута дешавало да влада кад год јој се није допадала одлука Државног савета одложи извршење одлуке Савета и затражи од Народне скупштине да протумачи закон (Стојичић, 2007, стр. 89–116). Оштру полемику међу посланицима изазвао је чл. 48 Закона о *условном регу* у *Државном савезу*, који се бавио питањем односа Савета и министарске одговорности. Једна група посланика је предлагала да се овај члан изостави или да се промени „тако да Савет као неодговорна власт не може бити над одговорним министрима” (Ј. Бошковић, Ж. Карабиберовић), док је друга била за то да остане онако како је наведено у предлогу (С. Живковић, Д. Јовановић). Тако је, на пример, посланик Јован Бошковић, секретар Народне скупштине предложио да свако ко није задовољан одлукама Владе и Државног савета има право да поднесе жалбу Скупштини, док је посланик Јован Барлов изнео мишљење да се пред Скупштином не могу износити административни послови. После дискусије познатог правника и секретара Скупштине Алимпија Васиљевића, који је изнео мишљење да Скупштина треба да води рачуна о томе да ли се усвојени закони спроводе „како ваља, овај члан остао је онако како га је Влада предложила”. Закон о *условном регу* у *Државном савету* ступио је на снагу 5/17. октобра 1870. године (Радовановић, 2010, 129–233).

Предлог *Изборног закона* саставила је комисија, коју је почетком 1870. године образовала Влада. Комисију су чинили: Јеврем Грујић, Данило Стефановић и Коста Магазиновић. Скупштински одбор за преглед *Изборног закона* упутио је неколико примедби на владин предлог Закона који је саставила комисија. Одбор је прихватио владин предлог да се народни посланици бирају на три године, али је тражио да се и кнежеви посланици постављају на три године. Нарочито се оштра полимика водила око питања колико треба да траје сазив Скупштине и шта треба предузети у случају да Влада не сазове Скупштину или не закаже изборе у предвиђеном року. Посланик Коста Димитријевић је предложио да народни посланици могу сами да се састану у случају да Влада не закаже Скупштину у предвиђеном року. Његов предлог је једно време подржавао владин посланик Алимпије Васиљевић, али је под притиском Владе попустио. Поједини посланици, Д. Ризнић, Б. Божовић, С. Живковић, изнели су мишљење „да је устав дао право књазу да сазива скупштину и ако би усвојили тај законски члан повредили би устав”. Скупштина је приликом гласања одбацила предлог Косте Димитријевића (Исто).

По *Изборном закону* било је предвиђено да се избори за Скупштину одржавају сваке треће године. Кнез је указом расписивао изборе. Након тога је министар унутрашњих дела објављивао број народних посланика који ће се бирати у окружним варошима и срезовима (чл. 5). Изборно право имао је сваки грађанин који је навршио 21. годину живота и плаћао порез на имање, рад или приход (чл. 17). Права избора били су лишени: Цигани, најамни радници, они који плаћају бећарски данак, они који су осуђени због злочина, они који су осуђени на губитак части, они који се налазе у затвору или притвору, они за које се судским путем докаже да су разним обећањима и поклонима утицали на бираче да изаберу њиховог кандидата за народног посланика, као и они за које се докаже да су свој глас продали (чл. 18). За посланика може бити изабрано лице које је напунило 30 година живота и да је плаћало шест талира пореза годишње (чл. 22). Како је то предвидео Устав, избори су у окружним варошима били непосредни, а у срезовима преко повереника, тј. посредни (чл. 24). Избори у окружним варошима су се одржавали на одређеном месту које је одредила општина (чл. 26). Гласање је било јавно.

По закону бирач се јавно опредељивао кога хоће за посланика (чл. 32). Што се тиче посредних избора у срезовима они су се обављали на следећи начин: у селима на сваких 50 пореских глава бирао се по један повереник, по два повереника бирале су општине које су имале више од 50 пореских глава (чл. 52). Повереници су затим долазили у средско место које је било одређено за изборну повереничку скупштину (чл. 54). Изабрани повереници су бирали народне посланике тако што су прво гласали за све кандидате па ако ниједан од њих није имао већину онда су гласали између двојице који су имали највећи број гласова. Кнез је по Уставу имао право да на свака три изабрана посланика постави по једног вирилног посланика. О избору својих посланика кнез је издавао посебан акт у званичним српским новинама. Избори за Велику скупштину обављали су се на исти начин као и за обичну Скупштину. Велика скупштина састојала се само од изабраних народних посланика (*Зборник закона и уредаба у Кнежевини Србији за 1870. књ. 22, Београд 1870, стр. 64–68*).

Предлог *Закона о министарској одговорности* прочитао је секретар Скупштине Димитрије Јовановић. Приликом претреса овог закона поднет је и предлог *Закона о љушном и дневном љрошку љосланика на Народној скупштини*. Посланици су током претреса овог закона захтевали да чиновници буду одговорни за свој рад и

да министри могу бити кажњени у случају да прикривају лош рад чиновника. На предлог Скупштине према овом закону који је усвојен у Скупштини, кнез је могао помиловати осуђеног министра (Радовановић, 2010, стр. 129–233).

Када је у питању *Закон о министарској одговорности* потребно је напоменути да је Устав у чл. 101 прописао кривичну, а не политичку одговорност министара. Овај закон је још више сузио одговорност министара на тај начин што је увео благе казне, којима је кажњавао министре и што су дела за која је министар могао бити оптужен брзо застаревала. Државни суд је могао одузети звање министру или га је проглашавао неспособним за обављање државне службе. У чл. 23 је било предвиђено да ако прва Скупштина сазвана после учињеног дела не реши да се министар оптужи онда је цео процес застаревао, тј. Скупштина више није имала право да оптужи министра (Зборник закона и уредаба у Кнежевини Србији за 1870. годину, књ. 22, Београд 1870, стр. 122–129). У таквој ситуацији министар је био неприкосновена личност, јер су Влада и кнез увек могли да онемогуће да неки министар буде оптужен. Будући да је по Уставу право да одложи, распусти или закључи седнице Скупштине припадало кнезу, он је у сваком тренутку то право могао да искористи да би заштитио министра (Јовановић, 1990, стр. 78). Одредбе Устава (чл. 100–104) којима је сужена министарска одговорност Милутин Гарашанин је назвао „празна беспослица”.⁴ Јован Ристић је на ове оптужбе Милутина Гарашанина одговорио на следећи начин: „... да су по Уставу и закону о министарској одговорности, министри одговорни за сва своја званична дела без изузетка”. Ристић је тврдио да је по чл. 103 Закона о пословном реду у Народној скупштини постојала и политичка одговорност министара. Министар је могао бити оптужен у Скупштини за следећа дела: По чл. 101 Устава министар је могао бити оптужен када би учинио неко издајничко дело према држави, када би повредио Устав, када би се утврдило да је примао мито и када би оштетио државу злоупотребом службеног положаја (Ристић, 1894, стр. 50). Међутим, сасвим дру-

⁴ Критикујући одредбе Устава које су се односиле на министарску одговорност, Гарашанин је навео следеће: „Уместо да је нови Устав положио границе преко којих закони не смеју претрчавати, те тиме дао стварна јемства за права и слободе, он је у ствари само оградио бедемом неприкосновеност и самовољу озго и дао јој могућност да се оличи у преким судовима, у измишљеним заверама, па најалост чак и у политичким злочинима” (Гарашанин, 1893, стр. 48).

гачије је било у пракси (на пример, приликом покушаја да се због злоупотребе власти оптужи војни министар Јован Белимарковић).

Устав из 1869. године је у члану 32 прокламовао слободу штампе,⁵ али то није истовремено значило и крај цензури. Либерали су морали да наставе борбу за слободу штампе и после проглашења Устава. Почетком 1870. године су у том циљу покренули лист „Говорници”. Либерални прваци су захтевали да Влада пре сазивања Скупштине омогући јавну дискусију о предлогу *Закона о шћамѝи*. У овом листу либерали су указивали на потребу да се омогући слобода јавне речи која је основа сваког демократског друштва. Такође су указивали на велику штету коју доноси цензура штампе (Бјелица, 1977, стр. 202). Приликом доношења Устава из 1869. године, тј. на седницама Уставног одбора, посланици су дискутовали о потреби доношења закона о слободи штампе. Истакнути либерални прваци су се залагали да се донесе што либералнији закон о слободи штампе (на пример Јован Бошковић је на седници Уставног одбора од 16/28. децембра 1868. године указао на потребу доношења закона о слободи штампе. Бошковић наводи да закон о штампи не би требало да садржи превентивна средства, тј. „да не мора новинар или издавач књиге, новине или књиге пре распрострањења дати државном тужиоцу на увиђење” (VIII седница Уставног одбора (8/20. јануар 1869). Србија. бр. 3, стр. 2).

Велику пажњу посланика привукао је предлог *Закона о шћамѝи* који је уврштен у дневни ред на XXXIII састанку Скупштине 23. октобра/4. новембра 1870. године. Владин предлог *Закона о шћамѝи* прочитао је секретар Скупштине Јован Бошковић, док је посланик Марко Лазаревић, који је био извештач Одбора прочитао примедбе. Епископ Евгеније отворио је дискусију по овом закону и затражио да се унесу одређене одредбе „против оних који дирају свету веру нашу, како да се за црквене књиге одреде правила цензуре”. Расправа о овом закону поделила је посланике на противнике и браниоце слободе штампе. Поједини посланици су захтевали да се донесе и *Закон о слободи јавној љовора и дољовора* (А. Васиљевић, Ј. Бошковић). Један од противника слободе штампе био је и угледни научник, др Јосиф Панчић (Радовановић, 2010, стр. 129–233).

⁵ Члан 32 Устава гласи: „Сваки Србин има право да каже своју мисао: речима, писмено, средством печатње или у виду ликова, саображавајући се у томе прописима закона. О печатњи издаће се нарочити закон” (Миловановић, 1903, стр. 130).

Први Закон о штампи усвојен је и ступио је на снагу 23. октобра/4. новембра 1870. године. Скупштински одбор усвојио је Владином предлог Закона о *шйамйи* са образложењем да у Владином предлогу „има довољно простора за изјављивање слободе мисли и гаранције за ред и законитост” (Продановић, 1947, стр. 328). Намесништво је тврдило да је овим законом уведена слобода штампе без цензуре (члан 6). Око овог члана у Скупштини вођена је жучна расправа. Многи посланици су указивали да је управо овим чланом уведена цензура штампе, тј. да су њиме постављена велика ограничења слободи штампе. По члану 6 Закона о штампи штампар је био дужан да један сат пре издавања листа, један примерак преда на увид или месној полицијској власти или одређеном званичнику. Поред овог члана који је у себи садржао цензуру штампе велики број чланова овог закона је ограничавао слободу штампе (13, 21, 25, 37, 38, 43, 45, 46 и 47). На јавним местима, без претходног одобрења власти, новине се нису смеле продавати (чл. 12). Члан 13 је такође ограничавао слободу штампе, јер је издавач морао да пријави локалној полицијској власти своју намеру за издавање новог листа. Издавач је морао да испуни прописане услове да би могао да се бави овим послом, тј. да би му власт издала уверење о издавању листа. Издавач је морао да испуни следеће услове: да је навршио 25 година живота, да је српски држављанин, да је способан да располаже својом имовином и да ужива сва грађанска права.

Власт је тиме могла да чини велике сметње покретању новина, јер је могла да се користи разним изговорима како би пролонгирала издавање уверења без којег издавач није могао да покрене одређени лист. Израз да „власт неће чинити сметње” требало је заменити са „не сме да чини сметње” издавању листа. За кривице учињене путем штампе одговарали су сви заједно по општим прописима о саучесништву по Кривичном закону (чл. 25), док је по члану 27 штампар посебно одговарао за преступе приликом штампања недозвољених обзнана. Ако уредник не би платио казну у року од петнаест дана, лист се обустављао све док се казна не би платила (чл. 43). Они који су јавно позивали и организовали прикупљање прилога да би се платила казна кажњавали су се до 300 талира или једном годином затвора (чл. 45). Обустава листа је такође била предвиђена овим законом. Чланом 46 било је предвиђено да се новине обустављају ако и после изречених опомена од стране министра унутрашњих дела уредници новина наставе „да тако уређују, да се њиме стално и у непријатељском духу на-

падају и изопачавају дела државних власти, или се уопште тако уређују, да постану убитачни за јавни ред и поредак”. Надлежни Државни суд је могао да забрани рад издавачу новина ако је у року од пет година два пута кажњаван за дела учињена путем штампе (чл. 52) (Зборник закона и уредаба у Кнежевини Србији за 1870. годину, књ. 22, Београд 1870, стр. 171–192).

Заобилазним путем је уведена цензура штампе, пошто је власт саветовала уреднику да избаци одређене детаље у листу због којих је лист могао бити забрањен. Због тога је уредник, да би избегао забрану листа, дрисао све спорне детаље којима се власт противила (Јовановић, 1990, 79).⁶ Ни конзервативци ни либерали нису били задовољни првим законом о штампи. Либералима је највише сметао члан 6, пошто је забрањивао растурање листа пре одобрења полиције. Јован Бошковић и Алимпије Васиљевић су предлагали да се овај члан замени другим. За потпредседника Прве законодавне скупштине др Јосифа Панчића овај закон је био сувише либералан (Бјелица, 1977, стр. 204).

Беседом Кнеза и Намесништа, Скупштина је закључена 25. октобра/6. новембра 1870. године. Закони о државним органима донети на Скупштини 1870. године допринели су да се политички живот у Србији интензивира што је дошло до изражаја нешто касније. Обавезно одржавање скупштинских избора омогућило је да се у Народној скупштини нађе одређен број народних посланика, који су за скупштинском говорницом штитили народне интересе, супротстављајући се захтевима владајуће већине. На тај начин створена је могућност за образовање опозиције владајућој већини а тиме и за увођење парламентарног режима владавине „какав је већ постојао у развијеним земљама Европе” (Радвановић, 2010, стр. 129–233).

ИЗВОРИ

Архив српске академије наука и уметности (АСАНУ) (1870). Фонд Јована Ристића, VI/5, фасцикла бр. 76. Закон о пословном реду у Народној скупштини.

ОБЈАВЉЕНА
ГРАБА

Зборник закона и уредаба у Кнежевини Србији за 1870, књ. 22, Београд 1870.

⁶ Димитрије Маринковић наводи да је „Закон о слободи штампе у ствари био закон о цензури, јер је њиме наређено било да нико не може издати новине без одобрења власти и да их нико не сме, по предаји једног егземплара полицији, растурати за извесно време” (Маринковић, 1939, стр. 211).

Крестић, В. и Љушић, Р. (1991). *Програми и сјајашни српских пољитичких сјајранака до 1918. године*. Београд: Књижевне новине

Крстић, Никола. (2006). *Дневник, Јавни животи, књ. 2*, 1. јануар 1868–31. децембар 1876. године. Приредио Милош Јагодић. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства

Маринковић, Д. (1939). *Успомене и доживљаји (1846–1859)*. Приредио Драгослав Страњаковић. Београд: Српска краљевска академија

Протоколи Народне скупштине која је држана у Крагујевцу 1870. Београд 1871.

-
- ЛИТЕРАТУРА
- Бјелица, М. (1977). „Борбе за слободу штампе у Кнежевини Србији”. *Историјски часопис*, 24, 191-222.
- Гарашанин, М. (1893). *Два Намесништва*. Београд: Парна штампарија Д. Димитријевића.
- Драгнић, А. (1989). *Развој парламентаризма у Србији XIX века*. Горњи Милановац: Дечије новине.
- Јанковић, Д. (1951). *О пољитичким сјајранкама у Србији XIX века*. Београд: Просвета.
- Јанковић, Д. (1997). *Рађање парламентарне демократије. О пољитичким сјајранкама у Србији XIX века*. Београд: Правни факултет.
- Јовановић, С. (1990). *Влада Милана Обреновића, књ. 1*. Београд: Београдски издавачко-графички завод.
- Мајданац, Б. (2004). *Народна скупштина, Од обичајне усјанове до савремене парламентарне 1804–2004. године*. Београд: Народна скупштина Републике Србије, Архив Србије.
- Милићевић, Ј. (1964). *Јеврем Грујић, Историја Свењоандрејској либерализма*. Београд: Нолит.
- Миловановић, А. (1903). *Усјави и усјавности у Србији од 1807, 1835–1903*. Београд: Доситеј Обрадовић.
- Митриновић, Ч. и Брашић, М. Н. (1939). *Југословенске Народне скупштине и Сабори*. Београд: Народна скупштина Краљевине Југославије.
- Продановић, Ј. (1947). *Историја пољитичких странака и струја у Србији*. Београд: Просвета.
- Ристић, Ј. (1894). *Једно Намесништво 1868–1872*. Београд: Штампарија Љ. Ј. Бојовића.
- Стојичић, С. (1980). *Усјавни развојак Србије 1868–1888. године*. Лесковац: Напредак.

MIROSLAV D. PEŠIĆ
UNIVERSITY OF NIŠ
FACULTY OF PHILOSOPHY

SUMMARY

THE FIRST LEGISLATIVE ASSEMBLY IN THE PRINCIPALITY OF SERBIA AND
THE ISSUING OF LAWS RELATED TO THE GOVERNING BODIES IN 1870

The National Assembly of Serbia which was convened in Kragujevac in 1870 was of the great importance to the development of the parliamentary system in Serbia. For the first time in the legal history of Serbia as a state, the Assembly transformed from advisory to legislative body of the government. Despite not having the right to introduce any legislative initiatives, the Assembly passed the first laws which were passed by the national representatives elected to this body. This meant that parliamentary life in Serbia begun. Passing the set of laws in 1870, the regency additionally developed constitutional matters and in great measure filled a void made by the Constitution of 1869 which foresaw that those voids should be elaborated and supplemented by special laws. Voids in the Constitution and collapse of the regency were the main reasons for holding the first legislative Assembly session in Kragujevac in 1870. The laws relating to the governing bodies which were enacted at the Assembly in 1870, contributed to intensifying the political life in Serbia and it was emphasised some time later. Regular holding of the assembly elections had an impact on connecting political followers with their political leaders since the political prime candidates during the elections strived to make as firm and durable as possible relations with their voters. These laws confirmed that the Principality of Serbia renounced the Turkish Constitution of 1838 and that the regency came into force.

KEY WORDS: National assembly, elections, session, Kragujevac, deputy, law.